

Стаття 19. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Конституція України.

Сумщина: покращити життя земляків

Користуючись нагодою, хочу привітати жителів Сумщини, всіх співвітчизників з визначною датою в житті України — 30-річчям її Незалежності. На моє переконання, будь-яка подія оцінюється результатами та наслідками, які вона принесла суспільству. Сумська обласна рада нинішнього скликання та я як її голова були обрані восени минулого року, і наше головне завдання — за каденцію покращити життя жителів області. Над цим і працюємо разом із однодумцями, з такими задумами та планами зустрічаємо 30-річчя незалежності.

Коротко прозвітую про те, що хочемо змінити в області на краще вже найближчим часом. Люди повинні відчувати, що ми працюємо для них і думаємо як про сьогоднішній, так і про завтрашній день.

Одне з найголовніших завдань для обласної ради — створити на Сумщині сучасний онкодиспансер, встановити там новітнє обладнання. Рівень онкозахворюваності в області на 30 відсотків перевищує загальнодержавний, тим часом, профільний медзаклад вважається найгіршим в Україні. Деяким корпусам уже більш як по 100 років. За багато років тут не спромоглися збудувати навіть сучасного туалету.

Практично у всіх обласних центрах України з'явилися льодові стадіони, а в Сумах його досі немає. Облрада разом із міською владою зобов'язана усунути цей недолік.

Хочемо збудувати в області сміттєпереробний завод. Розмови про необхідність такого підприємства ведуться, можна сказати, протягом усіх років Незалежності, але результату немає. Цими днями я зустрічався з турецькими інвесторами, говорили про гарантії та умови. Вже виділено під будівництво земельну ділянку. Існує перспектива залучення коштів Євросоюзу. Загалом, вартість проекту оцінюється орієнтовно в 15 млн євро.

Щодо інвестицій як таких, це дуже важливий для нас напрям роботи — аби розвиватися, необхідні кошти, а їх завжди не вистачає. Залучаючи інвестиції, ми створюємо додаткові робочі місця, тому цей напрям завжди буде для нас пріоритетним.

Але тут маємо ще одну проблему. В області нараховується майже три тисячі підприємств, котрі здійснюють господарську діяльність у нас, користуються нашою інфраструктурою, використовують працю наших людей, а податки платять до інших місцевих бюджетів, бо там зареєстровані їх головні офіси. На одній із нарад у Верховній Раді, де я також був присутній, це питання порушувалося представниками регіонів. Наша пропозиція: підприємство має сплачувати податки не до Києва чи Харкова, де воно зареєстроване, а до бюджету тієї громади, на території якої працює.

У зоні нашої уваги залишатиметься агропромисловий сектор, де буде продовжено будівництво елеваторів, налагоджено роботу переробних потужностей тощо. Треба думати, як розвивати мережу профтехосвіти, яку вивели з-під державної опіки та передали на баланс місцевих рад, дбати про освітню галузь загалом.

Роботи в депутатського корпусу та голови обласної ради надзвичайно багато, і наша мета — не тупцювати на місці, а встигнути за період каденції зробити максимум можливого. Для цього треба мінімізувати політиканство, якого, на жаль, також вистачає, а втілювати в життя те, що обіцяли виборцям.

Вітаю ще раз усіх із 30-річчям Незалежності України!

Віктор ФЕДОРЧЕНКО,
голова Сумської обласної ради.

У пріоритеті — безпека та створення нових робочих місць

Незадовго до 30-річного ювілею Незалежності Сумщина отримала нового голову облдержадміністрації. **Дмитро ЖИВИЦЬКИЙ (на знімку)** став дванадцятим керівником виконавчої гілки влади в області, призначеним після серпня 1991 року. Нещодавно він провів першу на новій посаді прес-конференцію, де розповів журналістам про головні пріоритети та вектори регіонального розвитку.

Дмитро Живицький повідомив, що одним із основних завдань для обласної влади стане створення на Сумщині нових робочих місць. Буде реорганізовано структуру управління галузями регіону, позаяк раніше кожен голова ОДА формував її «під себе», а це неправильно. Від політики «гасінька пожеж» необхідно переходити до політики сталого регіонального розвитку. Для цього створюється новий структурний підрозділ, до роботи в якому залучатимуть кращих фахівців з усієї України. Ідеться про професіоналів у галузях урбаністики, містобудування, цифровізації та інших сучасних напрямів. Буде відновлено ліквідований попереднім керівництвом ОДА відділ промощі і туризму та повернуто на посаду його очільника.

Сумщина має майже 600-кілометровий кордон із державою-агресором. Ця обставина покладає додаткову відповідальність на місцеву владу та позначається на житті практично кожного жителя області. Від керівництва РФ будь-якої миті можна очікувати неприємних сюрпризів, і ні для кого не є секретом, що ця небезпека посилюється під час святкування української Незалежності. Тому на Сумщині в ці дні зміцнюватиметься комунікація між владою, населенням та підрозділами територіальної оборони. Останні, в разі виникнення нештатних ситуацій, першими стануть на захист мирного життя, а координуватиме цю роботу спеціально створений підрозділ ОДА.

Дмитро Живицький підкреслив, що облдержадміністрація розвиватиме горизонтальні зв'язки з об'єднаними територіальними громадами та представницькими органами влади Сумщини. За його словами, зараз ОДА та облрада працюють як єдине ціле. Перед цим між двома гілками обласної влади відбувалося тертя, і через непоодинокі конфлікти, котрі вряди-годи виникали, попередній голова облдержадміністрації пішов із посади. Узгодженість між діями органів влади продукує порядок, а порядок, вважає Д. Живицький, вивільнює думку та надає посадовцю можливість стратегічного мислення.

Облдержадміністрація, повідомив новопризначений голова, розвиватиме також зв'язки «по вертикалі». Регіональні підрозділи центральних міністерств і відомств, зокрема Держпродспоживслужби, Держекоінспекції, Держгеокадастру та інших, разом із місцевими органами влади працюватимуть на інтереси громад, а якщо плідної і конструктивної співпраці не буде, перед центральними органами влади порушуватимуть питання кадрової відповідності.

Дмитро Живицький наголосив, що впливати на такі ситуації буде нескладно. Раніше він працював у Києві заступником міністра, має зв'язки та контакти в центральних органах влади, тож зможе використати їх на регіональному рівні. Звичайно, з користю для Сумщини.

На крутозламі доріг

Генетика національної свідомості

розташовувалася резиденція керманічів держави.

У Глинську (нині село в Роменському районі) 1891-го було написано статут Братства тарасівців. Це братство історики та краєзнавці вважають першою українською політичною націо-

налістичною організацією. Показово, що вона з'явилася не в Західній Україні, а на північному сході — під боком у Росії.

Після подій листопада 1917-го чимало уродженців нинішньої Сумщини очолювали військові з'єднання

Пам'ятник Петру Калнишевському в Пустовітвіці. Встановлений у 1991 році.

УНР, входили до уряду молоді Української республіки. Зокрема, уродженець Глухівського повіту генерал Олександр Греків був призначений командувачем Української Галицької армії.

У 1942 році для протидії окупантам на Сумщині було створено спочатку сумський міський, а потім і обласний осередки ОУН. Чітко працювали п'ять проводів бандерівської організації — у Конотопі, Ромнах, Краснопілля, Глухові та Сумах. У жовтні 1942-го десятки членів націоналістичної організації на чолі з її лідером Семеном Сапуном були розстріляні фашистами у дворі сумської в'язниці.

Нарешті, майже наші дні. 16 жовтня 1990 року сесія Сумської міськради ухвалила рішення «Про використання української національної символіки в м. Суми». На підставі цього рішення над приміщенням міськради підняли жовтоблакитний прапор. Це було вперше в Лівобережній Україні — це продовжувалася радянська доба і скрізь використовувався синьо-червоний прапор УРСР. Московська газета «Аргументы и факты» прокоментувала тоді подію так: «Якщо вже в майже російських Сумах встановили український націоналістичний прапор, швидше за все, бути Українці незалежною».

Залишимо визначення Сум як «майже російського міста» на совісті московських журналістів: насправді, ще жодного разу на жодних виборах сумчани навіть приблизно не підтримали жодну з проросійських політичних сил.

Восени 1990 року, попри шалений спротив компартійного обкому, в Сумах було зареєстровано тижневик «Добрий день», який можна вважати першою незалежною газетою в Україні. Головним її засновником став трудовий колектив. Раніше всі журналісти працювали в

друкованому органі обкому комсомолу «Червоний промінь», але пішли звідти через незгоду з політикою тодішнього керівництва Сумщини. Серед фундаторів унікального й надзвичайно популярного в ті часи видання пощастило бути й авторів цих рядків.

19 серпня 1991 року в СРСР стався державний переворот, відомий як «ГКЧП». У Сумах заговорили про «чорні списки», до яких було внесено десятки прізвищ місцевих націонал-демократів. Знайомий з обласного управління КДБ попередив, що в тих майже «розстріляних» списках знайшлося місце і для незалежних журналістів «Доброго дня».

Помаранчева революція почалась із Революції на траві

Можна стверджувати, що саме із Сум в Україні розпочалась Помаранчева революція. Відчайдушний спротив сумських студентів, їхній піший похід на Київ збіглися в часі з президентськими виборами 2004 року. Через сфальсифіковані результати та передчасне проголошення Віктора Януковича наступним керманічем держави з маленького молодіжного протесту розгорівся багатомільйонний народний рух.

У 2004 році головою Сумської облдержадміністрації працював одіозний Володимир Щербань, котрий іншого стилю керівництва, крім авторитарно-волюнтаристського, не визнавав. Саме в такому стилі, який був прийнятним для більшості чиновників, але аж ніяк — для студентів, у Сумах розпочалась об'єднання трьох вищих навчальних закладів в один. Під спільним дахом мали згрупувати Сумський державний університет — колишній «політех», а також

педагогічний і аграрний університети. В такий спосіб голова ОДА планував сконцентрувати електорат та забезпечити потрібний результат на вже близьких президентських виборах. Цю ідею-фікс Володимира Щербаня схвалили в столиці. 21 квітня 2004 року Президент України Леонід Кучма підписав Указ «Про створення Сумського національного університету».

На чолі величезного колективу Володимир Щербань планував поставити ректора аграрного університету Олександра Царенка. Останній на той час очолював обласну організацію СДПУ(о) і був безмірно відданий голові ОДА. Однак серед сумчан, особливо серед молоді, популярністю потенційного ректора об'єднаного вишу сягала від'ємних значень. Усім було відомо, що навчання в аграрному університеті, який поки очолював О. Царенко, було побудовано на суцільній «комерції» — як офіційній, так і неофіційній. Можливо, саме цей фактор і став вирішальним: до відчайдушного протесту спочатку вдалися 20—30 студентів, але згодом із іскри розгорілося полум'я. Бунтівників підтримали їхні батьки та викладачі. Вже вкотре в історії молодь непомітно й несподівано для багатьох перетворилася на рушійну революційну силу, яка змінила долю держави.

Сумська студентська Революція на траві розпочалась із малолюдного мітингу, який відбувся 12 травня 2004 року. Після цього активісти випробували безліч методів боротьби: проводили збори в трудових колективах, приймали і відправляли до Києва резолюції, писали листи до Міністерства освіти, залучали народних депутатів — результат одержали як від голяку, кинутого об стіну. 22 червня в Сумах відбулася конференція співробітників

ХРОНІКА

Серпень 1991 року — рішенням сесії Сумської міської ради центральну в обласному центрі площу Леніна перейменовано на майдан Незалежності, а замість довжелезної вулиці Леніна з'явилися дві — Соборна і Петропавлівська. Пізніше аналогічні перейменування відбулися в інших населених пунктах Сумщини.

1 грудня 1991 року — на загальнонаціональному референдумі 92,61% жителів області сказали «Так!» незалежності України.

Січень 1992 року — Сумське об'єднання «Електрон» (пізніше — ВАТ «СЕЛМІ») взяло участь у міжнародній виставці, що відбулася у США в Лас-Вегасі. Перед цим підприємство уклало контракти на постачання високотехнологічної продукції до Японії, Франції, Китаю і Південної Кореї.

2001 рік — Роменське об'єднання «Талан» анонсувало плани щодо відкриття офісів у кількох державах Африки і Карибського басейну.

Осінь 2001 року — хлібороби Сумщини вперше зібрали мільйон тонн зерна. Через 15 років область вийшла на щорічне виробництво 4,5 млн тонн зернових і зернобобових культур.

23 січня 2005 року — відбулася інавгурація Віктора Ющенка. Уродженець Хоружівки Недригайлівського району Сумської області офіційно вступив на посаду Президента України.

14 жовтня 2006 року — в Пустовійтівці Роменського району відкрили музей уродженця цього села — останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського.

2009 рік — у Сумах запрацювало підприємство з іноземними інвестиціями «Кусум Фарм», де виготовлять сучасні медпрепарати.

2010 рік — найбільшими платниками податків і зборів до міського бюджету Сум поступово стають бюджетні організації та заклади. Зокрема, внесок Сумського державного університету становив 8,4 млн грн, Української академії банківської справи — 6,3 млн грн, тоді як платіжі від ВАТ «Суміобленерго» — лише 6 млн грн.

Серпень 2015 року — в Глухівському районі створено першу на Сумщині об'єднану територіальну громаду — Березівську, до її складу ввійшли вісім колишніх сіл/сільрад.

На початку 2021 року — чисельність населення Сумщини становила майже 1,05 млн чоловік.

У 2021 році замість колишніх 18 на Сумщині утворили 5 районів.

трьох вишів, де викладачів змусили проголосувати за об'єднання та за статут новоствореного вишу. Незгодним пообіцяли замінити їх згодніми, тож протестувати не було сенсу. 25 червня почали нищити написи та знімати таблички на фасаді та на дверях Сумського державного університету — найбільш незгодного зі створенням «Сумського національного». Можливо, саме це стало сакраментальною останньою краплею: 28 червня в самісінькому центрі Сум, у сквері Шевченка, з'явилася невеличке наметове містечко. Потім воно збільшилося. Навіть сьогодні важко зрозуміти, як кільком десяткам студентів більше місяця вдавалося витримувати масовані атаки адміністративно-репресивного апарату. Активістам підкидали в наметовий табір наркотики та порнографічні видання, вивозили «для бесіди» до міліцейських відділків, шантажували їхніх батьків та порушували проти них кри-

тавської області відбувся бандитський напад силовиків на учасників маршу. Нападниками керував особисто начальник УМВС в Сумській області Микола Плеханов. Студентів кидали до автобусів та відвозили до Ромен і Недригайлова: там їх судили за невиконання ухвали про заборону пішого походу. Однак, попри все, марш на столицю не спинився: багатьом вдалося вислизнути з пастки та продовжити рух засадженими кукурудзою полями і лісопосадками, а частина активістів наздогнала побратимів вже після судилищ та нових заборон йти на Київ.

10 серпня, коли колона підходила до Пирятина, учасники походу дізналися про скасування президентського указу щодо об'єднання трьох сумських університетів в один. На Київ у той час йшло близько сотні чоловік, але стало відомо, що сумчан хочуть підтримати колеги-студенти з інших областей. Мабуть, ця інформація дійшла й до ке-

таким самим алгоритмом, як і в решті регіонів держави. Поступово відбувалася деіндустріалізація області, у ВВП якої дедалі більше переважає частка сільськогосподарської продукції, а відсоток високотехнологічних виробів зменшувався. Найбільш характерний приклад — історія сумського науково-виробничого об'єднання «Електрон». Тут виготовляли електронні мікроскопи, мас-спектрометри, хронографи та інші складні прилади і обладнання, що використовувалися в атомній та аерокосмічній галузях і експортувалися до 130 держав. Підприємств такого профілю та технологічного рівня, як «Електрон», було лише два в Радянському Союзі (друге — в Росії) та кілька в усьому світі. У 1994—2001 роках відбулася приватизація сумського об'єднання «Електрон» перетворився на ВАТ «СЕЛМІ», і контрольний пакет акцій товариства придбало ро-

економічний флагман України — Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання. Це підприємство завжди було потужним конкурентом для російських машинобудівників, позаяк випускало унікальну продукцію для нафтогазової промисловості. Великі неприємності в підприємстві почалися тоді, як одним із його власників став російський бізнесмен Костянтин Григорішин. У 2017 році він втратив контрольний пакет акцій машинобудівного об'єднання, але справу було зроблено. На найкрупнішому підприємстві Сум, де колись працювало 32 тисячі чоловік, залишилося менше п'яти тисяч. Воно накопичило найбільші в Україні борги із заробітної плати і один за одним втрачає активи, які забирають кредитори. В області закрилося також чимало інших підприємств, які забезпечували валютні надходження та давали роботу десяткам тисяч людей.

шоколадок і кави в Тростянці «Монделіс Україна». Із року в рік підвищується потенціал агропромислового сектору Сумщини. Сільгоспдприємства демонструють стабільні показники урожайності й валових зборів пшениці, кукурудзи, соняшника, сої та інших культур. За цими показниками область входить до переліку загальнодержавних лідерів. Інвестиції в сільськогосподарське виробництво останнім часом становлять понад 1 млрд грн на рік, і «аграрна» частка в річному ВВП Сумщини збільшується. Протягом останніх десятиріч область демонструє позитивні зовнішньоекономічні показники. Експорт домінує над імпортом і з кожним роком зростає. Тоді як у 2005 році Сумщина мала 578 млн доларів валютної виручки, у 2010-му цей показник становив майже 747 млн доларів, а за підсумком 2019-го зріс до 883 млн доларів. Імпортні закупівлі това-

Учасники студентської Революції на траві. 2004 рік.

2 вересня 2005 року в Сумах відкрили пам'ятник студентам — учасникам Революції на траві.

мінальні справи, били вікна в квартирах. Наметове містечко намагалися зруйнувати, забризкували його токсичною рідиною. Увесь цей час тривала організована владою шалена пропагандистська компанія у ЗМІ, спрямована на компрометацію учасників протесту. У ніч із 31 липня на 1 серпня 2004 року бастіон студентської непокорності впав. Наметове містечко міліціонери зруйнували, а його мешканців затримали. Але студентська революція на цьому не закінчилась: вона набула нових форм. Десятки хлопців і дівчат вирушили у піший похід на Київ. У цей час мешканців зруйнованого студентського містечка допитували в Ковпаківському райвідділі міліції Сум. До приміщення РВВС підтримати молодь прийшло близько двох тисяч прихильників. Відбувся бурхливий мітинг, багато учасників якого після приєднання до пішої колони, що рухалась у бік столиці. Від керівництва міліції вимагали звільнити затриманих мешканців наметового студмістечка. Влада вчинила кілька спроб, аби спинити пішу колону, що рухалась уздовж автомобільної дороги на Київ. Врешті-решт Роменський районний суд ухвалив трагікомічне рішення, яким заборонив студентам рухатися уздовж автотраси. 8 серпня на межі Сумської і Пол-

рівництва держави, і саме через це Леонід Кучма скасував свій попередній указ. Не вщухали протести й у Сумах. Один за одним відбувались величезні мітинги, учасники яких приходили під стіни облдержадміністрації із гаслами «Щербань — геть!». Мине лише кілька місяців, і сумчани виженуть «губернатора», котрий ще не так давно здавався всесильним, із його резиденції. У приміщеннях, що належали Щербаню, проведуть обшуки, і люди будуть приголомшені багатствами, видобутими правоохоронцями зі схованок колишнього голови ОДА. Станеться це вже після перемоги Помаранчевої революції. Наметовий табір на Хрещатику в листопаді—грудні 2004 року буде дуже схожим на студентське наметове містечко в Сумах: відрізнятиметься лише загальноукраїнськими масштабами. А Президентом України стане уродженець Недригайлівського району Сумської області Віктор Ющенко, і це можна вважати головним підсумком сумської студентської Революції на траві.

Від мас-спектрометрів — до запальничок

Економіка Сумщини в роки незалежності розвивалася за приблизно

сійське виробниче об'єднання «Електрохімічний завод». Це підприємство входило до державної компанії РФ «Росатом». Важко зрозуміти, чим керувався Фонд держмайна України, віддаючи стратегічне підприємство сусідній державі, бо сьогодні вже немає сумнівів: придбавши сумський «Електрон», сусіди зайняли один із важливих плацдармів у тоді ще неоголошеній гібридній війні. Цінне обладнання почали вивозити із Сум до Росії, а технології сумських електроніків впроваджувати на російських підприємствах. За кілька років потужного українського конкурента було повністю знищено. «СЕЛМІ» з виробництва високотехнологічних приладів спробувало переорієнтуватися на випуск товарів ширшого профілю — виготовляло навіть електричні запальнички для газових плит. У 2002 році колишній «Електрон» став збитковим, у 2009-му — взагалі припинив роботу, а ще через рік був оголошений банкрутом. У серпні те, що залишилося від одного з найкращих підприємств Європи, продали за 8 млн грн — це було у вісім разів дешевше навіть від запланованої мізерної ціни. Виручки не вистачило, аби виплатити хоча б борги із зарплати колишнім працівникам. Схожою дорогою йде останнім часом інший

Однак 30 років незалежності на Сумщині позначилися не лише втратами промислового потенціалу. В області з'явилося багато підприємств «нової економіки», значна частина яких була утворена із залученням іноземних інвестицій. За рівнями організації праці, впровадження новітніх технологій, заробітної плати персоналу вони відіграють роль маяків для колег. На жаль, новостворені високотехнологічні підприємства області випускають набагато простішу продукцію, ніж колишні знамениті сумські електронні мікроскопи чи нафтогазоперекачувальні агрегати. ТОВ «Керамейя», яке в 2021-му відзначило 15-річний ювілей, виготовляє одні з найкращих у Європі клінкерні будівельні матеріали. Мережа підприємств «Гуала Кложерс Україна», «Гуалапак Україна» і «Технологія» спеціалізуються на виробництві упаковки для продуктів харчування, корків для пляшок та схожої продукції. ТОВ «Кусум Фарм» налагодило виробництво нестерильних медпрепаратів. Зазнали корінної реконструкції колишній «радянський» підприємства харчової галузі Сумщини, якими зацікавилися зарубіжні інвестори. Найбільш відомі з них — молокопереробний завод «Бель Шостка Україна» та фабрика з виробництва

рів і послуг щоразу були меншими від продаж на експорт на сотні мільйонів доларів. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі — це дуже важливий показник, який впливає на стабільність національної валюти. В середньому по Україні, зовнішньоторговельне сальдо за підсумками більшості років мало від'ємні значення. Фото надано автором.

Піший похід сумських студентів на Київ. 2004 рік.